

3.
DE
FIDE RELIGIOSA
DISSERTATIO,

QUAM

VENIA AMPLISS. FACULTATIS PHILOSOPH.
IN ACAD. IMP. ABOËNS.

PUBLICO EXAMINI MODESTE SUBJICIUNT

Mag. CAROLUS GUSTAVUS OTTELIN

&

HENRICUS GUSTAVUS ZIDÉN.

Stipendiarii Publ. Viburgenses.

In Audit. Philos. die XXIII Octobris MDCCCXVI.

h. a. m. s.

ABOË, Typis FRENCKELLIANIS.

THE HISTORY OF

THE UNITED STATES

OF AMERICA

BY CAROLINE GUSTAVUS OTTILIA

FRANCIS GUSTAVUS OTTILIA

IN TWO VOLUMES

AND THE HISTORY OF

*Wir hätten noch keinen deutlichen Begriff - wenn
wir nicht angefangen hätten dunkel zu fühlen
was wir erst später erkannten.*

FICHTE.

Pueri instar p̄i, e dilecta abrepti domo paterna, complexu-
que dulci parentum, cujus dolore madentes oculi, cum
in amoenam volvuntur Patriæ oram, igne micant, ei haud
abſimili, quo fulgent operta nube ſidera, ſublimia ſpirans
mortalis, e laeto egreſſus innocentiaẽ domicilio, per ſteriles
evagatur & errat reflexionis relativæ campos, ubi ſpinis cin-
gitur inevitabilibus, retibusque conſtringitur, e quibus ſemet
expedire nequit, fatalibus. Qua vero voluptate in gremium
revertitur ille maternum, eadem ſcientiam arripit hic inſignem,
primitivam reſtituere pollicentem integritatem, nihil videns, ni-
hil ſectans, niſi ſummam relativorum omnium in abſoluto quo-
dam reconciliationem. Neque vero hocce in ſtudio quiete fruſ
ei licet placida. Dulcedine nempe, doloroſa pæne, captus
cum in ſapientiaẽ tendit templum, omnia uno amplecti avens

obtutu, tot & tam nitentibus, in animum intrare quasi conantibus, circumfunditur luminibus, ut vix unum distincte perspicere valeat eorum, sollicita fere affectus caecitate. Quod quo acerbius est, eo magis laetemur corde, sacra etiam inter simulacra quædam tam micantes referre vultus, ut omnem in se sola adverti jubeant animum. In quibus quin primum occupet locum diva Religio, nullum est dubium. Quæ igitur si prima est juveni in oculis, veritatis studio pio, minime vero arrogantiae id tribuas L. B. Probe enim scimus esse rem, quam heic tractare instituimus, tam arduam explicatuque difficilem, ut inter sacrum & faxum stetisse censendus sit, quicumque ad eam explicandam impenderit laborem. Quid? quod operam & oleum perdidisse forsitan existimabimur ipsi, nostram ubi proposuimus fidei religiosæ explicationem. Neque vero hoc animum abstertere valuit juvenilem, quin eundem potius excitavit, ea nixum spe, fore, ut quæ minus videantur perfecta atque absoluta, ea ineuntis ætatis incitiæ tribuat, qui arduum apud se pensitaverit inceptum, rerum harum arbiter æquus, re ipsa divina integra manente. Accedit huc, quod fidem a scientia non fatis distinxerint, neque tam illam quam hanc ante oculos habuerint, summi illi quidem recentioris ætatis Philosophi, qui persuasionem examinarint religiosam; immo vero scientiam ipsam fidem videmus appellatam a). Fidem igitur si illustrare valuerimus, nos non frustra laborasse nobis gratulabimur.

Fidem vero explicaturis religiosam ante omnia sane enodanda est illius persuasionis generis, quod fidei fert nomen, in universum sumti, indoles, cujus definita atque circumscripta vi, in *religiosa fide* explicanda expeditior nobis erit

a) Vide ex. gr. SCHAD *Gemeinfassliche Darstellung des Fichteschen Systems*, Erfurt 1802. 3:ter Band, p. 127.

via, certosque habebit opusculum fines, ne in vanum vagumque delabi videamur opinionum turbinem. Id quod eo majorem acrioremque in se contumendam postulat diligentiam, quo incertius magisque indistincte explicata sit fides a plerisque, qui, quantum nobis est notum, hac in re operam posuerunt b). Quod antequam adgredimur, definienda videtur ipsa persuasio. In univcrsum igitur nihil significat, nisi vinculum illud, quo in mente adnectitur notio suo objecto, vel notionis per Reflectentem effectam relationem ad fundamentum, quod efficit, ut habeat eadem certi aliquid, sitque, ut loquuntur, repræsentatio objectiva; quodque impedit, quominus in vastam vanamque delabatur figmentorum voraginem. Unde facile est perspectu, pro varietate relationis hujusce illam etiam esse variam.

b) Quod negligentia simulacrum quin maximam partem ex vago pendeat & profectum sit contemplandi loco, unde rem conspexerint plerique, totoque, cui quisque deditus fuerit, systemate, nulli dubitamus; neque enim rem acu tanget, nisi qui eam, undique collustratam, studiose fuerit dimensus: dilucet quoque, quod rem perverterit ipsam nimia verbis ad notionem, iisdem obtrusam, utendi sedulitas, cum omnis eorum abierit genuina significatio. Quod fideli etiam KANTII interpreti MELLIN & aliis (ut jam antea ostendit insignis Nostras GABR. ISR. HARTMAN, vide Dissert: *De tribus gradibus persuasionis*) in vocabulo *fidei* usurpando accidisse, eo magis dolendum, quo pertiniacius faveatur summi viri etiam sectatoribus. Neque usquam, excepto subtili illo libro: *Differentz des Fichteschen und Schellingschen Philosophie von HEGEL*, p. 31 & 38, ubi tamen parciore illustratur lumine, & locis quibusdam in operibus Sublimis HÖIJER, rem hanc distincte & vere tractatam nobis contigit invenire.

/a
 Omnis igitur repræsentatio, antequam reflexionis relativæ vi (quæ quidem ea est, ut discernantur, sibi que, tanquam extraria, opponantur cohærentia omnia, quo denuo motu & vita, quam habet reflexio in semet ipsa, reconcilientur) tanquam singularis oritur, objecto suo, immo aliis repræsentationibus opposita, existat quodam modo, necesse est, cum objecto suo conglutinata atque contexta; quæ igitur unio, sub quocumque demum veniat nomine, sive intuitus vulgaris, sive pulchri subjective sunt, & quæ sunt ceteræ expressiones subjective absolutæ identitatis, id ipsum est, in quo fundamentum ponatur proximum & immediatum cognitionis. Dissoluto vero, oppositione reflexionis relativæ, & dirupto primitivo hocce organismo, dissipatis atque dispersis membris ejusdem, in recessum jam quidem abit ipsum vinculum, quo adnectebantur notionem & objectis & sibi invicem; neque tamen minus etiam nunc suam exserit idem salubrem vim, incios & invitos sæpe nosmet ad summam regens atque excitans unitatem, unde effloruit efflorescetque semper certitudo. Hæcce igitur copula atque absoluti forma si ita est abscondita, ut in potentia tantum adlit Reflexioni (quæ ipsa identitas est summa, ex oppositis, quæ ipsa continet, soluta), *fidei* fert nomen ipsa persuasio; quæ ergo relatio notionis est ad absolutum fundamentum non cognitum nec quæsitum quidem. In relativorum igitur oppositione valet, reflexione orta, & cæca oppositorum unione effecta, fides, mysteriique habet quiddam & subjectivi, quæ ipsa ejusdem proprietas falsam genuit eam sententiam, fidei donari posse nomine vagam de his opinionem, quorum solummodo optamus

e) Vide, qui certe præsto sunt libri: *Kants Kritik af rena jærnuftet, utgives af JOH. SCHULZE. Öfvers. Lund 1799.*

realitatem c); id quod ita est absonum, ut omnem evertat fidei sanam vim atque significationem, quippe cui inest, ut firmam nulloque dubio contaminatam semet præbeat semper. Ita cum cæca sit prima omnis notitia, non potest Reflectens, cujus, cum reflexio nihil sit nisi Absoluta essentia in semet conversa, ea est natura ut harmoniam in se revelatam ipse habeat seu perspiciat, quin huncce deserat certitudinis immediatæ statum. Lucem vero jam appetens, eandem ipsis in notionibus quærere cogitur, cum ex semet ipso egredi non possit, neque, exceptis notionibus, quidpiam habeat, quod proprium sit. Ita jam notionum in campo organismum stabilire conatur mediatum, qui immediati, quem jam deseruit, occupet locum; et hujus enucleandi jam munere fungens, *relativam* ipsam perficit *reflexionem*. Hæc igitur principiis precario assumtis, tamquam ultimis, necesse est, semper nitatur; quare quousque progressa fuerit perfectionis, totum tamen est ædificium fide fundatum. Neque autem notitiæ sibi met ipsi sufficientis non mentitur personam cognitionum hæcce series subjectiva, quoad perfecta sibi que congruens videtur Reflectenti. Verum tamen vero differentiam facit has inter cognitiones Reflectens. Cujus igitur cognitionis nullam dare potest rationem objectivam, eam *fidem* appellat & vere; quam vero tam habet mancam & imperfectam, ut in eam & fundandam & evertendam rationes afferre queat valentes, de ea vel *dubitat* vel *opinatur*: illud, si neutra dejicitur pars tru-

pag. 181, *Sårbof i Logiken af KIESEWETTER*, Öfvers. Åbo 1806, p. 102. Neque vero non antea fuit observatum, quod nos supra attulimus, quin idem confirmat ipse CEL: KANTUS *Kritik der Practischen Vernunft*. Riga 1797, p. 259, Not). Conf. ulterius Not. nostram a), nec non *Philosophische Schriften von F. W. J. SCHELLING*, *Erster Theil*, p. 236.

tinæ: hoc, si deprimunt lancem alterutram quæ ibi sunt argumenta; quod autem tam habet lustratum atque exploratum, ut idem undique definire atque circumscribere semet valere credat, id se jam *scire* gloriatur. Cum vero ipsis in principiis, fide hoc in statu fundatis, (pro eorum e summa identitate, ut supra commemoravimus, eruptione atque vita solitaria & opposita), tanta lateat discordia, ut unitatem, quam cognitionem suam habere autumat Reflectens, admittere nequeat; hæcce primum componenda & funditus tollenda est lis, antequam revera ad Esse potest organismus cognitionum; quod si minus prospere succedit inceptum, ut secandus sit nodus non solutus, *absoluta* oritur vel *strepis* vel *opinio*; quod igitur postremum persuasionis genus in relatione est notionis ad fundamentum jam quæsitum, eamque ob causam ad partem saltim patefactum. Tum jam fidem esse everfam, vel inde patet, quod adsit vinculum, de quo supra diximus, Reflectenti, tamquam problema, teneaturque quodammodo saltim, quamvis adhuc non enucleatum. Neque vero quiescere potest Reflexio, quin repugnantiis acrius acriusque explicandis atque sibi invicem infestis tollendis, eo usque demum veniat, ut semet ipsam antinomia perstrictam videat atque ligatam indissolubili; quare in semet ipsam, ceu fontem cognitionum, revertatur, opus est, quo inde divergentium etiam rivulorum videat originem. Unitas enim est Reflexio, & summa, se ipsam oppositione tollenda revelandi & exponendi studiosa; quare in antinomia enexplicabili manere non potest, postquam eam sibi habeat revelatam, quin eandem tollere & ambo membra ejusdem eadem ponere cogitur. Hoc igitur si factum est, rationem habet Reflectens omnium summam, & refugium sacrum, ut a ratione ad rationem errare non amplius ei sit opus, sed ut possit omnes uno amplecti obtutu, atque ita cuivis, sibi constans, attentionem tribuere suam. Sic vero jam utpote relativa perit reflexio & in *speculationem* evehitur; quæ ipsa nihil est, nisi operatio & actio Absoluti illius Esse, in semet ipsum reflexi, identitatem tenens;

qua re a relativa distinguitur reflexione, quæ etiam actio erat Absoluti illius Esse in se conversi, sed oppositionem tenens atque indifferentiam solummodo sectans & exponens, neque sibi clara & fixa. Hanc speculationem, si originitus solummodo neque adhuc exposita adsit, *intuitum* appellari *intellectualem*; si vero ipso manifestetur actu, *constructionem* esse *philosophicam*, & si sibi ipsi figatur, *Logicam* constituere *transcendentalem*, nominasse forsan interest. Quod jam hoc intuitu nixi, per hanc constructionem cognoscimus & perspiciamus, id *scimus*; quare si hinc in singulares cognitiones radii emittuntur luminis, eæ etiam ad *scientiæ* perducuntur gradum. *Scientiam* igitur relationem esse notionis ad fundamentum supra commemoratum primum, quod in immediata est notionis & objecti unione, tamquam cognitum & expositum d), perspicue patet. Sed hæc hæc hactenus.

§. 2.

Religiosa igitur de fide cum loquimur, in nobismet ipsis quoddam assumimus, quod hujus persuasionis, nobis quamvis insciis, sit quasi matrix & fulcimen, quo evanescente fides e-mortua perit atque vana sit persuasionis ostentatio. Hocce igitur, quodcumque sit, primæ cuiusque idæe religiosæ certitudinem vindicat & objectivitatem, eandem cum objecto suo conjungens. Quid vero illud est? Quo nititur ipsum fundamentum, vel quam habet necessitatem? Quomodo in illo continentur,

d) Potest quidem pars ejusdem fundamenti jam antea Reflexenti adesse, tamquam manifestata, quam ad summum pro-
 vecta fuerit Reflexio fastigium; sic ex gr. intuitus a plu-
 ribus enuntiatus, sic apperceptio originaria KANTII, eadem
 hæc est essentiæ & reflexionis unitas, sed adhuc non
 plena,

atque inde oriuntur idæ hæ? Quæ adest securitas illud non factitium esse ineptiarum studium? Quod datum homini pignus has non vaga esse atque fluxa phantasiæ simulacra & umbras? Et qualis harum character verus? Hæc, quæ jam enucleanda nobis sunt, antequam fuerint ad vivum resecta, nullus præsto erit fidei clypeus, quo a se sagittas abstinere queat scepticismi, nulla norma, quæ impediatur, quominus in mysticismum abeat Religio prodigiosum vel superstitionem abnormem. At inveniri hæc non possunt, sed pendent omnia a traditione! Certum quidem est a prima inde infantia notionibus hanc ad rem pertinentibus, quibusdam saltim, imbutum esse quemvis, quibus non potest quin pretium addat sacrum eorum, quos magni habemus, auctoritas, pietasque atque veneratio cani parentis; certum etiam est, necesse esse, ut ab ipso Deo temporis in evolutione revelentur e) summæ idæ de Eo & Mundo, quibus confidere possumus; neque vero est quod dubitemus, quin in ipsa cujusque natura aliquid sit, quod his omnibus fundamentum ponat firmum atque ruendi nescium. Tale quoddam adesse testatur vivus ille atque ardens amor, quo amplectitur innocentissimus quisque, ineruditus quamvis sit, quæcumque his in rebus proferantur opiniones, & quo erga Summum harum Objectum ipse accenditur; ut vere dicat CICERO: *Quæ est gens, aut quod genus hominum, quod non habeat sine*

e) Hocce etiam philosophice perspicere pro certo non possumus non habere. Cujus rei declarandæ quod jam factum est initium (Vide *Vorlesungen über die Methode des Academischen Studiums* von F. W. J. SCHELLING, Stuttgart und Tübingen 1813: *Achte Vorlesung*) spem affert lætam exitus prosperi. Conf. *Studien von DAUB und CREUTZER*, V Band, Heidelberg 1809, *Vom Dogmatismus*.

sine doctrina anticipationem quandam Deorum f). In Ratione esse hocce fundamentum ideæ Dei & rerum divinarum jamdiu est enuntiatur. Neque id negamus, cum idem potius pro certissimo habeamus; sed quomodo? de eo est sermo. Neque vero concedere possumus fundamentum hocce in inferiori reflexionis loco non alio occurrere modo, quam si sibi patefacta sit Ratio. Ibi enim id efficit, quod primam porrigit ad Religionis ideas amplectendas ansam; heic vero ideas hasce nobis ipsis *scientibus* firmas reddit atque claras. Id enim si ita se non haberet, *fides* esset nulla, cum, quod Ratione nitatur sibi ipsi clara, id fundamento fultum esse nequeat non cognito nec quæsito quidem (Conf. supr. §. 1). Quodcumque igitur sit illud fulcrum, id necessario adesse anticipare possumus, fidemque, quæ persuasio est eo ignoto nixa, cuivis homini esse firmam et sanctam. Cum vero perspicuum sit, eas, quæ hinc oriuntur, Religionis ideas mancas evadere posse atque vagas, immo etiam falsas, nulla cum dirigantur regula certa; (quamvis quidem, ut ex sequentibus forsitan elucebit, veræ esse possint, solius fidei opera), humano gratulemur ingenio, quod scientiam semper quæsierit religiosam, sola fide non contentum. Quæ scientia quin nostro ævo jam satis sit clara, dubitare non possumus g).

f) *De Natura Deorum: I: 16.* Conf. SCHAD op. cit, p. 371, ubi hæc occurrunt verba: "Der Mensch ist nothwendig schon religiös, noch ehe Er zum reflectirten Bewusstseyndes religiösen Gefühles kommt. Mit dem ersten Acte des Bewusstseyns ist schon nothwendig das gesetzt, was als der Grund aller Religion angesehen werden muss:"

g) Hac de scientia cum in dissertatione nostra profusius

§. 3.

Fundamentum igitur illud Religionis in homine constructione, si non plena atque perfecta, quod quidem vetat opusculi angustia, attamen lineas ducente primas, exquirendum nobis est, quo deinde vim videamus fidei, eodem fultæ.

Ut ergo consistere potest nihil certo habitu vel forma instructum, existentiave singulari in tempore gaudens, nisi quod duabus, sibi met invicem oppositis contineatur atque cohibeatur viribus, quarum in pugna sit reapse & faciem habeat quandam; ita neque homo, si interiorem ejusdem consideres naturam, utpote phænomenon aliud est quodpiam, quam simulacrum pugne cujusdam virium, sive actionum, sibi met oppositarum, vel ipsa hæcce pugna fixa atque constans; eodem ferme modo, quo vertex quisque varias secum dimicantes exprimit vires, aquam indefinenter volventes. Unde vero vires hæ, & quæ illæ? Hæc evolvamur, cum in iis, ut-

disserendi nulla nobis sit occasio, id heic cautum volumus, ne putet quis nosmet verum illud: *γινωσκειν τον Θεον εν τη σοφια του Θεου* in iis solum ponere, quæ ex postulatis sequuntur prædicis Criticismi; quippe de quibus ipsis valent, quæ eximie disputantur in *Studien* supr. cit. p. 186. "Dadurch nun, dass man — die praktische Vernunft einen Glauben an das Seyn Gottes postulieren lässt, oder Ihn zu einer nothwendigen Hüpothese der Practischen Vernunft macht, ist der Glaube an Gott selbst und der Grund desselben nicht verstanden noch erkannt, denn ein solches postulat ist unmöglich, ohne dass der Glaube selbst, dessen nothwendigkeit postulirt wird, vorausgesetzt wurde."

pote summis enucleandis, certe etiam perspicuum fiat fundamentum illud.

Ex summo atque ultimo omnium principio, Subjecto-objecto absoluto, si egredimur, objecto-subjecta & subjecto-objecta habemus singularia, quibus in ipsis sese revelarit illud, quo sibi sit clarum h); quæ eadem igitur sunt absoluta vel in se. In se vero revera esse nequeunt, nisi sint atque hæreant in summo illo omnium centro. Subjecto-objecta vero, quoniam ipsa distingvere possint subjectivum ab objectivo atque sua in ditione ambarum habeant unitatem atque naturam, centrum deserere possunt, quo sint solummodo in se a Centro abalienata. Hoc vero, si sit, alio non perfici potest modo, nisi singularem, ab unitate centri diversam, assumant dignitatum suarum unitatem. Hæc jam actio, *superbia* seu *arrogantia* jure nominanda, dignitatem primum afficiat, necesse est, subjectivam, tanquam interiorem atque alteram continentem i). Cum tamen necesse sit, ut in objectiva etiam dignitate occurrat hæcce natura, jam divellitur potentia subjecto-objecti hujusce objectiva a potentia subjectiva, sitque relativa, atque, quoniam in absoluto amplius non hæret objecto-subjecto, aliis potentiis opposita & repugnans. Objectiva igitur potentia sic definita in organismum mutatur singularem, aliis organismis oppositum k).

h) Monuisse forsitan juvat, Subjecto-objectum hocce, utpote revelatum & in semet conversum, *Deum* esse, ne per amphiboliam *Deum* confundat quis cum absoluto principio logico.

i) Conf. Dissert: *De systemate*, Præside B. C. H. HÖIJER, Upsaliæ 1812 editam.

k) Conf. *System des Transcendentalen Idealismus*, von F. E.

Obvenire vero debet etiam potentia subjectiva a summo Subjecto-objecto diversa atque relativa. Hanc igitur in Intellectus organismo expressam habemus. Hinc contraria relativorum in campo realia & idealia; quæ idealia una sumta vel in summam redacta, atque ad organismum relata objectivum, unitatem constituunt, ad quam omnia, ut instrumenta ad finem referuntur. Qua in unitate, qualis prima est, characterem ponendum esse hominis originarium, quem retinendi vehementissimo tendit impetu, attingisse forsan interest. Cum vero ad hanc non semper plene accommodata maneat dignitas objectiva, utpote ab aliis objectivis, pro mutuo earum commercio, pendens; hinc copula quædam necessaria est, qua adjungatur hæc illi: quæ copula *voluntas cæca* seu *propensio* audit. Unde perspicuum est, ex ea, quæ hæc commemoratur, voluntate hominis originaria, vi centrifugæ haud absimili, malum originem ducere hominis originarium 1). Hæcce vero dignitatis subjectivæ atque objectivæ unitas & conjunctio, qua continetur vita hominis in se, cum relativa sit, fieri non potest, quin quodammodo occurrat absoluta vita in se; aliter enim neque illam observaret Reflectens, cum nihil sciamus nisi oppositione.

W. Jos. SCHELLING, Tübingen 1800, usque ad pag. 276. Qua in doctrina, eximia constructionis arte conscripta, quæ occurrit "*die dritte Beschränktheit*" ea est, cujus efficit partem illa, quam hæc commemoravimus, singularis sponte constituta unitas; de quo si testis afferendus est locus quidam, ad pag. 160 lib. c. Lectorem delegamus.

- 1) Conf. KANT *Religion innerhalb der Grenzen der blossen Vernunft*, Königsberg 1794. Art. vom ursprünglichen Bösen; nec non: *Kritik der praktischen Vernunft*, Riga 1797, pag. 170, seqq. imprimis 179.

Cum vero relativa fieri hæc non possit, adesse nequit, nisi utpote relativæ illi opposita. Per conscientiam igitur, cujus ipsa est radix, Reflectenti semet manifestat, nostro jam ævo opera immortalis, KANTII, FICHTII cet: in lege morali distincte expressa. At vero, cum vita laudata cujusque subjecto-objecti, sit non solum vita in se, sed etiam vita in centro; cumque illa divulsa sit & separata ab hacce & in se manifestata, eidem opposita occurrat, necesse est, vita in centro. Hæcce igitur contentio quædam est, in vi centripetali corporum cælestium imaginem quandam habens sui, vel studium & nisus limitem deferendi, atque in absolutum abeundi, *sensio* (Empfindung) in universum externa nominata. Hoc idem vel sequenti perspicui potest modo: Cum jam adesse debeat voluntas singularis, utpote absolutæ illi opposita, necesse est, teneatur voluntas reflexione, quia aliter nec opponitur, nec adest Reflectenti. Si vero tenetur, non potest teneri nisi utpote nisus limitem tollendi. Adesse igitur debet limes hicce. Neque vero aliter adesse potest, nisi adsit actio Intelligentis eundem deferere conans, quæ igitur, tamquam primordium repræsentationis, *sensio* est. Quam deductionem si cum superiori comparatam habere velis, ecce heic periculum! Vita in Deo absoluta nihil est aliud quam actio centripetalis, vel omnium ab Eopositorum limitum translatio ad Eum; est igitur studium limitem deferendi & secum transferendi, vel limitis observatio, tamquam limitis a Deo statuti, subjecto objecto congrui: quæ si relativa fit, limitem continet tamquam subjecto-objecto repugnantem.

§. 4.

Ex qua vero ratione copula illa e subjectiva dignitate in objectivam abiens, de qua supra diximus, non potuit non & relativa esse absoluta; ex eadem contentio etiam hæc, finita est & infinita; quare consistat atque existentiam adipiscatur necesse fit; id quod alio non fieri potest modo, nisi ita evolvatur dignitas subjectiva, ut illi respondeat, qui adest, limiti, quod

fit, si oritur *repræsentatio*. Hac igitur nascente & genita, in *sensum* (Gefühl) mutata vivit sensio m). Hic jam sensus non potest non, pro varietate limitis, in sensus dissolvi singulares, qui ipsi pro varietate characteris, quippe qui cuique eorum certam, sibi convenientem, imprimit notam, in diversis hominibus varii sunt. Ex hisce sensibus in voluntatem jam transitus fieri debet. Cum vero liber sit homo, atque temporis momento quovis unitatem illam, semel sponte sumtam (vid §. 3), in sua habeat ditione, fieri non potest, ut mechanicè abeat sensus per repræsentationem in voluntatem; quoniam ita neque adestet voluntas libera sed appetitus tantummodo, ut in brutis. Quare habeat, necesse est, atque teneat ipsam hancce repræsentationem intelligens, quo inde voluntatem sua sponte ipse dirigat n). Hoc jam eo fit modo, si oritur *notio*, quippe quæ intuitus, sive repræsentationis immediatæ, limitem continet, atque ita in dignitate subjectiva objecto respondet. Hac vero orta sensus etiam fixus est et individualis. Cum vero hicce sensus relativa solummodo effigies sit vitæ in centro degendæ, eidem opposita occurrat, oportet, absolutæ illius, relativam numquam induere valentis consistentiam, significatio quædam, sensus etiam jure nominanda. Qui vero non nisi tamquam singularibus sensibus oppositus semet Reflectenti manifestat o), in gemitu solummodo profundo interdum semet effundens. Hic ita est

m) Conf. KANT *Kritik der Urtheilskraft*, Dritte Auflage, Berlin 1799, inprimis pag. 8, 9.

n) Conf. *om den filosofiska Constructionen*, af BENJ. CARL H. HÖIJER. Upsala 1799, p. 129 seqq.

o) Conf. *om förhållandet mellan Religion och Moralitet*. Upsala 1812; nec non: *Reden über die Religion*. Berl. 1806, pp. 7 & 29 &c.

necessarius, ut absque illo ne observaret quidem Reflectens sensus suos, cum nihil habeat, quod cuique opponat. Quo igitur modo vita in se absoluta conscientiae ope manifestata *Moralitatis* constituit fundamentum, atque id, quo nititur idea nostri ipsius; eodem porrigit vita in Deo aeterna, sensu hoc patefacta, *Religionis* fundamentum & id, quo fulciuntur ideæ Dei & nostri *cum* Eo commercii, tamquam *fides religiosa* spectatae, unde *sensus religiosus* jure nominatur. Qui cum præsto fit temporis momento quovis, facile patet negotio, neminem eas abnegare posse, quæcunque eo fundentur, atque inde necessario oriuntur notiones vel ideæ. Cum vero & vita in Centro & vita in se sic in duplici-tatem abierint ambæ, occurrat adhuc utraque in unitate, necesse est. Hæ jam unitates, ex altera parte *sensu interna*, ex altera *voluntas libera* directiones sunt eæ, quarum in pugna existit homo. Directionibus igitur ambæ, quarum altera centrifugalis est, altera centripetalis, hoc modo explicatis, atque soluto problemate nobis proposito, fundamentum etiam cognoscimus fidei religiosæ.

tabas

§. 5.

Jam vero, quomodo sensui huic insint atque inde oriuntur ideæ Religionis, in disquisitionem venit, quo earum videamus naturam. Hac vero in instituenta hominem assumimus omnium alienarum sententiarum disortem, sibi soli relictum. In notione igitur eruenda (quæ ita oritur, si exensione, utpote limitem continente, evolvitur), atque elaboranda, quæ versatur reflexio relativa, quoddam extra hominem præsupponit, quod cognoscatur, id est cujus limites in se habeat descriptos; atque ita objectum ponitur. Quo vero modo exensione singulari oritur objectum singulare; eodem exensione, ut ita dicam, infinita, eidem opposita, objectum enascitur quoddam, quod nullibi adsit, quamvis singulare quodvis adsequatur, vel quod simul cum eo sit atque vim habeat, tamquam eidem oppositum. Hocce objectum DEUM esse ex superioribus (vid Not. i) perspicue patet. Cum igitur con-

tentio hæcce absoluta vel sensio infinita perire nequeat, quia sensationi cuiusvis singulari opposita est, dubitare valet nemo de existentia Dei; quæ vero non tam existentia est quam potius præsentia extra tempus & simul cum tempore posita; unde si interrogatur quis ineruditus, quomodo sciat Deum esse, is certe "*conspice universum*" simpliciter respondebit, nec perperam. Quantumvis igitur obscure adsit summum Numen, sive cum mundo conglutinatum, sive inde liberum, adest tamen; & qui Idem ita ponit homo, sensationem hæcce non magis, quam sensum inde oriundum, defendere & explicare valens, is *fide* Deum tenet, quoniam fundamenti persuasionis suæ ipse est nescius p). Neque vero his duobus objectis (Deo & objecto singulari vel mundo), tamquam

p) Hinc etiam Cel. KANT suam persuasionem religiosam fidem jure appellat; neque enim fundamentum ipsum, quo nitetur persuasio ipsius de Deo, noverat, quamvis in scriptis ejus enucleatum videatur. Cognitum enim esse nequit, nisi adsit scientia religiosa, sed hanc negat Ille. Quod quo clarius fiat & quo innotescat vis postulati illius practici, existentiam Dei, sive $\tau\theta$ Esse Illius, requirentis, paullo diutius huic rei immoremus. Nihil igitur sunt argumenta pro Deo probando adhibita (Si ontologicum, quale opera Cartesii factum est, exceperis) nisi disquisitiones qualitatatum Dei; pulchre enim ANSELMUS de ontologico illo, quo, in vera ejusdem dignitate, ipse utebatur: *Erst mtiss man wissen dass etwas sey, dann erst kann man untersuchen was es sey; so muss man erst an Gott glauben, ehe man untersucht was Er sey.* (TENNEMAN Geschichte der Philosophie, 8 Band, p. 179), id quod ipse urget KANTIUS, cum existentiam Dei ex idea Dei frustra esse eliciendam ostendat. Neque vero Morale illud, cui tamen, respectu puritatis idearum religiosarum, præ ceteris

quam diversis contentus esse potest Intelligens. Cum enim semet ipsum non possit non observare, tamquam objecto cuius oppo-

deferenda est palma, excipere valemus. In quo neque KANTUS fundamentum ipsum fidei religiosæ enucleavit, quin id potius falso enuntiat, cum in lege morali idem situm habeat; quod infra patebit. Deum igitur existere inde concludit Celeberrimus Vir, quoniam non aliter adesset summum bonum homini morali (Vid. *Kritik der practischen Vernunft*, p. 223, seqq. nec non: *Religion innerhalb der Gränzen der blossen Vernunft*. Vorrede p. ix seqq. atque imprimis p. 141). Continet vero summum bonum Moralitatem & felicitatem. Illa objectum suum jam habet in actionibus (vid. *Kritik der Pract. Vern.* p. 400), quarum possibilitas libera voluntas. Felicitas igitur esset, cujus possibilitas Deum assumere cogeret. Unde autem hujus necessitas? Minime vero gentium ex lege sequitur morali, quæ omnem felicitatis respectum respuit, susque deque ferens adsitne, necne. Quare neque ex lege derivari potest morali, quod tamen pluribus locis contendit Vir Celeberrimus (Vid. ex. gr. Lib. cit p. 223), existentia Dei; id quod vel inde patet, quod Ipse is, si sese ita haberet res, dicere nequivisset, suam de Deo persuasionem fidem esse. Quod enim e lege sequitur morali, de eo eandem habemus persuasionem, quam de lege ipsa fovemus; sic neque nominavit Vir laudatus suam de libertate humana persuasionem fidem, cum e lege derivetur morali, de qua scientiam se habere dixit. Quod si ita comparata est res, & cum sit felicitas sensuum omnium harmonia, sive is sensus, qui oritur, cum omnia meis convenire videam scopis; perspicuum est, originem atque fundamen-

fitum & libere agentem (§ 3), se etiam tertium ponit, neque e Deo neque mundo necessario pendentem, sed sibi ipsi sufficientem. Hinc necessaria nuper nominatæ reflexioni existentia Dei, Mundi & Hominis ipsius, quorum neminem neget Reflectens, nisi ipsam denegare velit reflexionem, quæ ex mutua horum oppositione vivit & alimentum fugit q).

tum idæ divinæ non in lege morali, sed in contentione supra laudata infinita, quippe quæ, utpote sensus, omnium sensuum requirit harmoniam, esse quærendum. Hac igitur contentione explicata, id etiam enucleatum credimus, quod in postulato pratico non perfectum habet Autor Articuli ex *Studien* supra citati. Sed hoc eam solummodo ob causam attulimus, quo clarior fiat res, & quod pateat nos non absque ratione a Summo Viro hac in re explicanda discessisse.

q) At cum pereundum sit reflexioni relativæ, in speculatione tolluntur & Deus et Subiectum! Dolendum quidem est, rem ita fuisse intellectam & expositam; neque vero quidpiam a vero magis abhorreere potest, ut ex §. 3 forsitan ipse colliget veritatis amans quisque. Ita enim manet secunda hac in speculatione realitas Dei & Subiecti, ut ambo personalitate gaudeant propria, *Is* nempe tali, ut nulla comprehendi possit perfectior, cum nihil velle queat, quod non sit optimum, nihil scire quod non sit verissimum, et quæ sunt cetera sacra; *Hoc* vero ea, ut suæ sit ditionis, atque totum in se, neque tamen revera in se nisi maneat Deo deditum. Quare cum ab Eo sit lapsum, invitum ligatur atque coercetur vinculis aheneis; neque tamen minus etiamnum libertate gaudet. Harmoniam vero videt speculatio hæc clara necessitatis & libertatis, cum necessitas ei sit libertas ipsissima,

Quamvis vero sic ponat Reflectens hæcce tria nuper laudata objecta, quasi sibi opposita, ipsa tamen sua natura, vel potius eo, qui inter sensum illum infinitum & sensum quemvis singularem est, nexu (qui in eo consistit, ut coalescat hic cum illo), eorum assumere cogitur unitatem quandam & harmoniam, qua in enodanda ipsa versatur, eodem ferme modo, quo Silyphus iste in volvendo lapide. Et hinc jam notiones religiosæ; quæ quales sint inde pendet, qualis sit homo ipse. Quamvis vero character ejus in voluntate semet exprimat, non nisi mediate hinc pendent notiones religiosæ, cum adminiculo voluntatis non sciamus. Ex sensibus vero, qui ipsi a characterē pendent, propius proficiscitur et deduci potest inde ac vis notionum harumce, cum in sensu expressa sit relatio hominis ad Universum & Deum, & sensus ipse una cum notione gignatur. In sensu igitur ipso vivunt atque existentiam habent notiones hæ; in eo relatio Universi per hominem ad Deum exprimitur; is notionum religiosarum matrix & conditio, eadem ferme ex ratione, qua requiritur sensus pulchri quo existat; existat autem? immovero quo promoveatur contemplatio pulchri. In sensu igitur est *Religio* subjective sumta.

In sensibus igitur si nihil est nisi vis contra limitem nostri ipsius luctans; id est: si in mundo nihil videt homo, nisi mechanismum, quo alterum phænomenon alterum excipit, nihil ei est Deus nisi ipsa necessitas cæca, cujus effigies in Universo *Fatum* audit. Cum vero non possit homo, quin proprias suas observet actiones, quæ ipsæ in mundo existunt, tanquam a libero protectas arbitrio, libertatis etiam speciem saltim & umbram Numini tribuit summo, quæ vero libertas non est nisi liberum arbitrium exlex. Hinc morositas Dei, hinc Dii humanis laborantes vitiis. Hac in conditione & statu hominis, qui ita adest, si propensionibus solummodo satisfacit suis, cum non adsit harmonia sensuum, quippe quæ existere non potest,

nisi mutata sit unitas illa subjctiva, seu character hominis, & cum eorum tamen aveat unitatem quandam, sensu supra laudato religioso ductus; sensu laborat incerto inter timorem & spem vacillante, qui hoc loco Religionem constituit subjctive sumtam. Neque igitur Religio hæcce vera, neque persuasio descripta religiosa nisi superstitio. Cum vero non possit Reflectens, quin legem cito observet moralem, quæ omnes omino improbat scopos subjctivos, observantiamque in se excitat fugiendi nesciam; cumque hac ex ratione disharmoniam in semet ipso, utpote sentiente, habeat apertiore magisque enucleatam, cujus unitas ab altera parte sanctitate efficitur, ab altera felicitate, has jam Deo tribuit, utpote disharmonix cujusvis experti; fundatur enim Deus ipsiensione infinita, limitem quemvis tollente. Hic jam purior quidem fit idea Ejusdem, enasciturque personalitas Ejus; neque tamen adhuc vera evadit & perfecta, cum non adsit reflexioni vera Ejusdem relatio ad Univerfum, quæ quominus observetur, a disharmonia in homine impeditur. Neque enim animadverti potest, quum sensu in Deo non hæreat homo; quin altero momento est Deus verus, altero morositate odiosa contaminatus. Neque igitur huc usque est persuasio religiosa nisi superstitio; neque Religio subjctive sumta nisi timor, qui in contentione est limitem tollendi, in actionem & tollendi actum non abiens, sed in evitandi potius studium semet permutans. Hinc efficitur, ut quousque maneat disharmonia in homine, neque genuino tollatur modo, legi scilicet obtemperando, non possit homo, quin aliis modis, alienis iisdem, atque hoc respectu flocci habendis, eadem semet liberare satagat. Hinc, quod in ritibus variis, veræ religiositatis fructibus illis quidem pulcherrimis, sed hæc contemnendis, suam quærunt multi salutem unicam; hinc, quod in Univerfo non tam providentiam vident quam fatum. Characteris vero commutatio si facta est, harmoniam, quod ad sensus etiam attinet, in se habet homo. Hæc jam in sanctum

justumque Deum amore accenditur & ardet vivo atque vero; quid enim amor, nisi sensus, quo cum altero quasi unum evadimus? Heic devotione gaudet summa & dulci confidentia. Heic demum Religione sive Religiositate fruitur vera, seu pietate, quæ hilaritate absolvitur & dolore profundo (*venod*). Heic notiones religiosæ genuinæ, cum in omnibus, quæ fiunt, digitum videat Dei sancti; limes enim sensuionis quisvis divinam exprimit essentiam. Heic ita comparatus est homo, ut, quamvis optimis sæpe se videat scopis suis excidere, nullo tamen turberetur modo; quin etiam pro certissimo habeat, fore, ut, in tota eventuum serie fructum laturæ sint actiones suæ maturum & uberem. Quovis, igitur temporis momento adest sensus divinus, quasi particula vitæ in Deo manentis; cum quaque objecti cujusdam contemplatione conjuncta est contemplatio Dei, quæ ipsius objecti quasi naturam ostendit.

Cum vero nihilominus contrarium legi semet videat homo laudatus, ut hæc laborans vita relativa eidem perfecte & plene congruus esse & satisfacere possit numquam; cumque hac ex ratione etiam disharmoniam quamdam sensuum semper retineat, pro certissimo habet, se, cum vinculis solutus sit hisce relativis, sive autonomicum illud Ego, tamen posse eidem in alia vita fieri congruum, atque ita felicitate fructurum esse absoluta; id quod sensu religioso, harmoniam requirente perfectam assumere cogitur.

Credit igitur homo talis Deum sanctissimum & perfectissimum esse seu existere; credit omnia in mundo ad optimam dirigi metam; credit totum Universum boni Dei esse revelandi actum; quare neque dubitat tamquam divina assumere quæcumque occurrant: ubique signa videt & miracula; credit vero etiam semet ipsum magis magisque fieri posse perfectum, atque vita olim fructurum esse placidiori; credit se semper esse mansurum & in hac fide vivit. Hæc igitur quæ existat fides, nihil quærit scientiæ, nullam postulat eruditionem, sed cor solummodo purum, cujus ipsa efficit pietatem (*Fromhet*).

Hicce jam in Deum amor & confidentia, hæc cum illo & Univerſo harmonia, in vitam æternam demum abitura, hæcce ſpes ejusdem firmiſſima cum ſit *Religio* vera 1), non eſt Religio cum *Moralitate* confundenda. Cum nempe ſit hæc, tamquam exiſtens, in ſtudio unitatem illam ſubjectivam ſive malum originarium tollendi & legi convenienter ſemper vivendi, atque ita in actione conſiſtat & pugna: *illa* e contrario in quiete eſt & contemplatione s), ſeu ſenſu contemplationi conjuncto; ipſa enim

r) Veram hancce Religionis notionem a moralitatis illa diverſam, primus inter recentiores e datis Rationis vulgaris (ſens commun.) analyſi elicuit atque diſertius quam ſubtilius propoſuit REV. SCHLEYERMACHER (*Reden über die Religion*, ubi totus conſulatur ſermo ſecundus. Enucleavit eandem deinde Vir, acri diſtinguendi arte non minus, quam eximio diſtincta conjungendi ingenio, conſpicuus, cujus ſcriptis valde multum hæc in re debemus, CEL. GRUBBE Vid *Differtationem De harmonia Religionis & moralitatis*, Uppſalæ 1809 editam; æque ac: *Om förhållandet mellan Religion och Moralitet*; Uppſala 1812). Qui vero alii rei inſigni operam impenderit felicem cum neſciamus; ad hos ambos Lectorem, qui uberiorem hæc in re deſideret lucem, quemque delegamus.

s) Obſervandum hæc nobis eſſe putamus, quo diſtinctior fiat ſententia noſtra, eundem quidem ſcopum habere, et in eodem verſari & Religionis & ſcientiæ contemplationem, ſed a ſe tamen invicem diſferre. Uno enim obtutu quaſi habet oculus Religionis, quod pedetentim atque articulatiſſime exponere ſibi ſumat reflexio ſcientiæ; unde etiam illa initium & finis dicitur ſcientiarum. Ambabus vero his continetur Poëſis, quod ad elementum ejus attinet ideale, quaſi earum

contemplatio necessaria est, quo existat sensus religiosus. Neque vero Religio sine moralitate adesse potest vera, neque hæc sine illa; quin potius est Religio sine Moralitate mortuum quoddam & mysticismus, immo etiam nihilismus, Moralitas vero sine Religione superbia & egoismus subtilissimus; qui ita locum habet, si legi eo solummodo ex capite obtemperet quis, quod propria ejus est lex, & quo suus sit sibi, id quod probaret Atheismum non procul abesse. Hanc enim legem, ut omnia, quæcumque occurrant, tamquam Dei manifestationem habet, qui Religione gaudet; neque tamen ita, ut ex nutu quasi profecta sit moroso; sed sic, ut ad Dei pertineat revelationes necessarias.

conciliatrix atque mediatrix gratissima; quare antequam a se invicem abierunt Religio & Scientia in pœsi continentur ambæ Orientali,